

ИДЕНТИФИКАЦИЈА, ВАЛОРИЗАЦИЈА И РАНГИРАЊЕ ДРУШТВЕНОГЕОГРАФСКИХ ТУРИСТИЧКИХ МОТИВА У ДЕСТИНАЦИЈИ ГОРЊЕ ПОДРИЊЕ

IDENTIFICATION, EVALUATION AND RANKING OF THE ANTHROPO-GEOGRAPHIC TOURIST MOTIVES IN DESTINATION OF THE UPPER PODRINJE AREA

Един Хреља, Емир Темимовић, Харис Јахић

Примљено: 27.09.2012. | Прихваћено: 15.11.2012.

РЕЗИМЕ: Предмет овог рада јесте идентификација валоризација и рангирање друштвеногеографских туристичких мотива у дестинацији Горњег Подриња. Туристички мотиви чине један од три основна елемента за просторно сагледавање туристичких кретања. Мотиви се могу поделити према атрактивном дејству на рекреативне и културне, а према генези на физичкогеографске и антропогене. Циљ рада јесте утврђивање вредности антропогених туристичких мотива, што може у великој мери допринети развоју туризма у туристичкој дестинацији Горњег Подриња кроз туристичко планирање. Вредновање животне средине спада у домен просторног планирања, па и избор оцјењивачког поступка зависи од намене валоризације и величине територије. У туристичкој дестинацији Горњег Подриња прво је извршена идентификација, односно пописивање свих друштвеногеографских туристичких мотива. Идентификација и валоризација друштвеногеографских туристичких мотива је урађена на терену, приликом чега су вредновани: туристички положај, амбијент, атрактивност, изграђеност и компатибилност. Затим је рангирањем по утврђеној скали вредности одређен туристички значај мотива за развој туристичке дестинације Горњег Подриња. За потребе рада кориштене су методе анализе и синтезе, идентификације, валоризације, рангирања, статистички метод, метод теренских опсервација и картографски метод.

* Мр Един Хреља, асистент, др Емир Темимовић, доцент, мр Харис Јахић, виши асистент, Одсек за географију, Природно-математички факултет, Универзитет у Сарајеву.

Кључне речи: идентификација, валоризација, рангирање, Горње Подриње, друштвеногеографски мотиви, Босна и Херцеговина.

Abstract: *The paper offers an identification, evaluation and ranking of the antropo-geographic tourist motives in destination of the Upper Podrinje area. Touristic motives are one of three basic elements for regional understanding of tourist movements. Motives can be divided according to the attractive effect into recreational and cultural and according to genesis into physical-geographical and anthropogenic. The paper aims at determining the value of antropo-geographic tourist motives, which can greatly contribute to the development of tourism in the tourist destination of the Upper Drina area through tourism planning. Valuation of the environment falls into domain of regional planning, so choice of grading procedure depends on the purpose of evaluation and size of the territory. Identification and listing of all antropo-geographic travel motives were first made in the tourist destination of the Upper Podrinje area. Identification and valorization of antropo-geographic travel motives is done in the ambient field during which factors such as the tourist location, ambience, attractiveness, and compatibility of construction were evaluated. After that with ranking by the regular scale of value, the tourist significance of motives for develop of touristical destination of Upper Podrinje area was determined. For the purposes of using different methods of analysis and synthesis, identification, evaluation, ranking, statistical methods, methods of field observation and mapping method.*

Key words: *identification, valorization, ranking, Upper Podrinje, antropo-geographic motives, Bosnia and Herzegovina.*

УВОД

Са повећањем нивоа општег образовања туриста као и повећањем туристичких навика за путовањем, основним културним иницијалним факторима, јавља се потреба за упознавањем нечег новог, другог и другачијег, што доприноси културном уздизању оних који подузимају оваква кретања. Управо из ових разлога, поред рекреативних облика туризма јавља се жеља за задовољавањем културних потреба. Овим радом се жели извршити издвајање оних антропогених туристичких вредности које могу допринети задовољавању напред наведених потреба. Једини начин да се прикаже туристички значај туристичке дестинације Горњег Подриња, као и појединих објеката јесте идентификовање, валоризовање и рангирање истих.

За потребе овог рада прво је извршено прикупљање и анализирање расположиве литературе. Затим, према начелима туристичке регионализације одређене су границе туристичке дестинације и извршена је класификација антропогених туристичких мотива. Након тога, извршене су теренске опсервације, као и идентификовање, вредновање и рангирање антропогених туристичких мотива и њихових конститутивних елемената. Такођер, урађена је кабинетска обрада података и картографско презентовање туристичке дестинације Горњег Подриња и туристичких мотива ширег регионалног и међународног туристичког значаја.

Како ово подручје Горњег Подриња представља „капију“ између истока и запада, због геостратешког и геопрометног значаја, вијековима су се водила надме-

тања око управе овим подручјем, те управо као резултат тог надметања постоји богата заоставштвина оних који су владали, што свакако представља предмет туристичког интересовања. Ово подручје располаже великим бројем антропогених туристичких мотива, што заједно са природном основом даје јединствен печат овом подручју и издваја га као врло атрактивну туристичку дестинацију.

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ ГОРЊЕ ПОДРИЊЕ

Туристичка дестинација Горње Подриње налази се у југоисточном делу Босне и Херцеговине. Ова дестинација, према географској регионализацији Босне и Херцеговине, припада макрорегији Планинско-котлинске Босне, односно горњодринској мезорегији. Мезорегионални центар је Горажде. Под туристичком регионализацијом подразумева се стварање функционалних целина чиме се целокупан простор рашчлањује на делове који се истичу посебношћу, с обзиром на расположиве туристичке ресурсе сходно туристичким трендовима. (Д. Магаш, 2003)

Стога туристичку регионализацију не треба поистовећивати са регионализмом, тј. туристичке регије, односно дестинације се не морају поклапати са географским регионима. Према томе, туристичка дестинација Горње Подриње

Карта 1. Географски положај туристичке дестинације Горњег Подриња
Map 1. The geographical position of the tourist destinations of the Upper Drina valley

простира се на простору пет општина: Фоча, Фоча-Устиколина, Горажде, Ново Горажде и Вишеград, тј на простору два ентитета: Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске.

У хидрографском смислу, туристичка дестинација припада Црноморском сливу, а окосницу речне мреже чини река Дрина. На простору ове туристичке регије смењују се три климатска типа: умјереноконтинентални, претпланински умјереноконтинентални и планински умјереноконтинентални тип.

Повољне климатске, хидрографске и биогеографске карактеристике, те плодно тло и повољан географски положај су били повољни природни услови, који су омогућили насељавање на овом простору, још од најстаријих времена, што је допринело веома богатом културном наслеђу, односно богатству друштвеногеографских туристичких вредности.

ИДЕНТИФИКАЦИЈА, ВАЛОРИЗАЦИЈА И РАНГИРАЊЕ ДРУШТВЕНОГЕОГРАФСКИХ ТУРИСТИЧКИХ МОТИВА У ДЕСТИНАЦИЈИ ГОРЊЕ ПОДРИЊЕ

Туристички мотиви чине један од три основна елемента за просторно сагледавање туристичких кретања. Мотиви се могу поделити према атрактивном дејству на рекреативне и културне, а према генези на природне и антропогене. Идентификација, валоризација и рангирање туристичких мотива у туристичкој дестинацији Горње Подриње извршена је према њиховој генези. Антропогене туристичке вредности подстичу културна и манифестациона туристичка кретања. Испољавају се као комплексне, самосталне и комплементарне вредности, што зависи од низа елемената опште, историјске, етнографске, уметничке и културне осодености и препознатљивости на туристичком тржишту (С. Станковић, 2000).

У туристичкој дестинацији Горње Подриње прво је извршена идентификација, односно пописивање свих антропогених туристичких вредности.

Валоризација представља једну од најважнијих фаза у процесу просторног планирања туризма, али се истовремено ради о најкомплекснијој и најтежој фази, поготово кад је у питању процена самих вредности, чији је туристички значај веома тешко објективно проценити. Идентификација и валоризација антропогених туристичких вредности је урађена на терену, односно у туристичким организацијама општина Фоча и Вишеград и туристичкој заједници Босанско-подрињског кантона Горажде, приликом чега су вредновани: туристички положај, уметничка вредност, амбијент, атрактивност, изграђеност и компатибилност.

Основни смисао метода валоризације је да се омогући квантитативна оцена расположивих мотивских вредности. Процена је вршена помоћу скале вредности која се кретала 1-5 бодова за сваки антропогени туристички мотив.

- Оцена 1 (недовољан квалитет) није за туристичку презентацију и коришћење;
- Оцена 2 (задовољавајући квалитет) има локални туристички значај;

- Оцена 3 (добар квалитет) има регионални туристички значај;
- Оцена 4 (врло добар квалитет) има шири регионални значај;
- Оцена 5 (одличан квалитет) има међународни туристички значај.

На основу вредновања израчуната је општа туристичка вредност свих објеката. Затим је извршено рангирање према збиру наведених обележја сваког од мотива посебно према напред представљеној скали вредности.

Табела 1. Археолошки мотиви / локалитети

Table 1. Archaeological motifs / sites

Локалитет / споменик	Туристички положај	Уметничка вредност	Амбијент	Атрактивност	Изграђеност	Компатибилност /уклопљеност	Општа туристичка вредност	Локалитет
Кула Краљевића Марка	5	1	3	2	2	4	2,8	Вишеград
Писана стена	1	3	4	1	1	2	2,0	Вишеград
Стећици	1	3	4	1	1	3	2,1	Вишеград
Попов До	4	1	1	1	1	1	1,5	Горажде
Зупчићи	5	1	1	1	1	1	1,6	Горажде
Гошић брдо	2	3	1	2	1	1	1,6	Горажде
Пећина ледењаци	5	3	5	2	4	5	4,0	Фоча
Ратаје	5	3	5	2	4	5	4,0	Фоча
Гробне гомиле у селу Сува и Шадићи	3	4	4	3	4	4	3,6	Фоча

Табела 2. Музеји, галерије и збирке

Table 2. Museums, galleries and art collections

Музеји, галерије и збирке	Туристички положај	Уметничка вредност	Амбијент	Атрактивност	Изграђеност	Компатибилност /уклопљеност	Општа туристичка вредност	Локалитет
Градска галерија	5	4	4	4	5	5	4,5	Вишеград
Спомен-учионица Иве Андрића	5	3	4	4	5	5	4,3	Вишеград
Кућа Иве Андрића	4	1	2	3	5	5	3,3	Вишеград
Музеј митрополије дабробосанске	5	5	5	5	5	5	5	Вишеград

Музеји, галерије и збирке	Туристички положај	Уметничка вредност	Амбијент	Атрактивност	Изграђеност	Компатибилност /уклопљеност	Општа туристичка вредност	Локалитет
Музеј Првог српског устанка	5	5	5	5	5	5	5	Вишеград
Галерија слика	5	5	5	5	5	5	5	Вишеград
Градска галерија	5	5	5	3	4	4	4,3	Горажде
Спомен-кућа Заима Имамовића	4	4	3	3	3	3	3,3	Горажде
Музеј Стара Херцеговина	5	5	4	4	5	4	4,5	Фоча
Спомен-кућа Битке на Сутјесци	5	5	5	4	5	5	4,8	Фоча

Табела 3. Градитељска и културна баштина

Table 3. Architectural and cultural heritage

Тип градитељске и културне баштине	Туристички положај	Уметничка вредност	Амбијент	Атрактивност	Изграђеност	Компатибилност /уклопљеност	Општа туристичка вредност	Локалитет
Средњовјековни град Добрун	5	1	4	1	1	4	2,6	Вишеград
Ћуприја на Дрини	5	5	5	5	5	5	5	Вишеград
Хамам у Вишеградској бањи	3	2	5	4	4	5	3,8	Вишеград
Споменик Иве Андрића	5	3	4	3	3	5	3,8	Вишеград
Црква манастира Добрун	5	5	5	5	5	5	5	Вишеград
Црква успења Богородице	4	2	3	2	4	4	3,1	Вишеград
Царева џамија	5	1	2	2	4	4	3	Вишеград
Црква Светог Јована	4	2	5	3	3	5	3,6	Вишеград
Добрунска џамија	5	1	4	2	3	4	3,1	Вишеград
Мушки манастир Добрун	2	2	4	2	3	3	2,6	Вишеград
М. Вазнесења у Вардишту	2	2	4	2	3	3	2,6	Вишеград

Тип градитељске и културне баштине	Туристички положај	Уметничка вредност	Амбијент	Атрактивност	Изграђеност	Компатибилност /уклопљеност	Општа туристичка вредност	Локалитет
Манастир светог Саве Горња Лијеска	2	2	4	2	3	3	2,6	Вишеград
Ускотрачна пруга Вишеград – Мокра Гора	5	5	5	5	3	5	4,6	Вишеград
Мост испод моста Горажде	5	2	4	3	5	4	3,8	Горажде
Римски мост Кожетин	2	3	2	2	1	2	2	Горажде
Спомен-парк Ророви	4	4	5	5	5	4	4,5	Горажде
Турхан Емин-бегова џамија	5	4	5	4	4	4	4,3	Горажде
Џамија Креча	2	4	2	2	1	2	2,1	Горажде
Синан-бегова џамија	5	4	4	4	4	4	4,1	Горажде
Кајсери џамија	5	5	5	5	5	5	5	Горажде
Вратар на улазу у кањон Сутјеске	5	2	3	2	2	3	2,8	Фоча
Тврђава уз ријеку Хрчавке	3	3	5	2	2	4	3,1	Фоча
Косман на ушћу Сутјеске у Дрину	4	3	4	2	2	4	3,1	Фоча
Спомен-комплекс Тјентиште	5	4	5	5	5	4	4,6	Фоча
Црква Шклопотница Св. Николе	3	4	5	3	4	5	4	Фоча
Црква на Луцу	5	5	5	5	4	5	4,8	Фоча
Црква Св. Николе у Фочи	5	5	5	5	5	5	5	Фоча
Алипашина џамија	5	4	5	5	5	5	4,8	Фоча
Довиште Добре воде	2	1	5	4	2	2	2,6	Фоча
Остатци Кукавички џамије	5	2	3	1	4	5	3,3	Фоча
Остаци Цареве џамије	5	2	3	1	4	5	3,3	Фоча
Сахат кула	5	5	3	4	5	3	4,1	Фоча
Бегова кућа	5	5	3	4	5	3	4,1	Фоча
Жељезни мост на Дрини из АУ периода	5	1	2	1	2	2	2,1	Фоча

Табела 4. Културне, спортске и привредне манифестације

Table 4. Cultural, sporting and business events

Културне, спортске и привредне манифестације	Туристички положај	Уметничка вредност	Амбијент	Атрактивност	Изграђеност	Компатибилност /уклопљеност	Општа туристичка вредност	Локалитет
Вишеградска стаза	5	3	4	4	4	5	4,1	Вишеград
Ликовно саборовање	5	5	5	4	4	5	4,6	Вишеград
Скокови са вишеградске ћуприје	5	2	5	5	4	5	4,3	Вишеград
Међународни фолклорни фестивал	5	4	4	5	4	5	4,5	Вишеград
Меморијални кошаркашки турнир	5	1	4	5	5	4	4	Вишеград
Интернационални фестивал пријатељства	5	5	5	5	5	5	5	Горажде
Априлски дани културе	5	5	5	5	5	5	5	Горажде
Дани Исака Самоковлије	5	5	5	5	5	5	5	Горажде
Интернационални фестивал дјечије пјесме	5	5	5	5	5	5	5	Горажде
Устикољанско лето	5	4	4	4	4	4	4,1	Горажде
Традиционално саборовање извиђача	5	3	3	3	2	2	3	Горажде
Брдска бицикличка трка КУП БиХ	5	3	4	3	3	2	3,3	Горажде
Дани јабуке	5	4	4	4	4	4	4,1	Горажде
Дани меда и љетовитог биља	5	3	4	4	4	4	4	Горажде
Сајам здраве хране	5	3	3	3	3	3	3,3	Горажде
Сајам укуса	5	4	3	3	3	3	3,5	Горажде
Дрина и Прача-туристичке дестинације	5	5	5	5	5	5	5	Горажде
Дани Еуропарка	5	1	5	2	4	4	3,3	Фоча
Дани битке на Сутјесци	5	2	5	3	4	4	3,8	Фоча

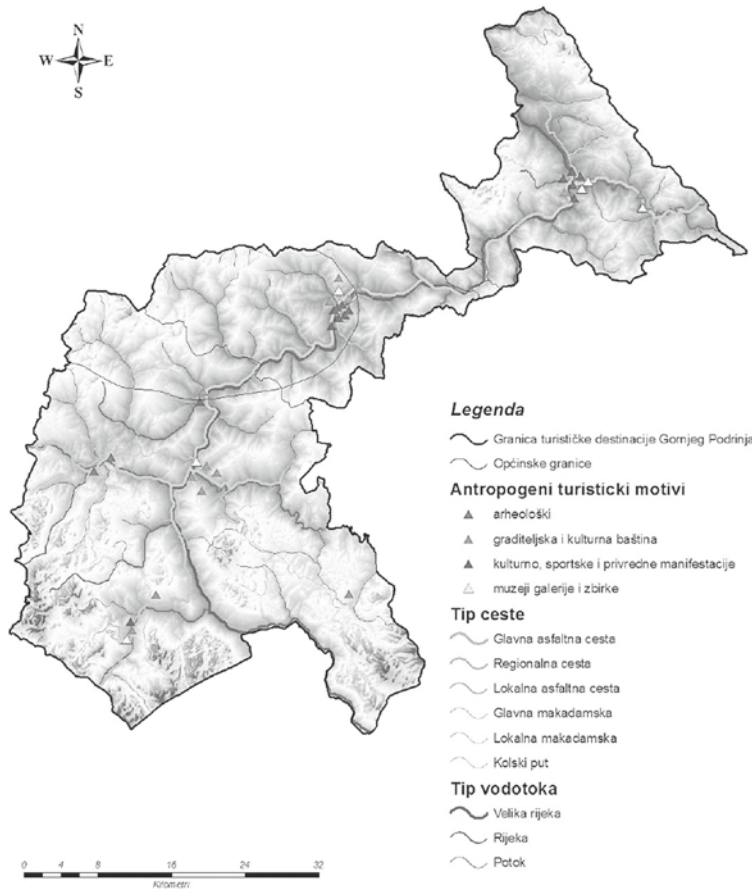
Културне, спортске и привредне манифестације	Туристички положај	Уметничка вредност	Амбијент	Атрактивност	Изграђеност	Компатибилност /уклопљеност	Општа туристичка вредност	Локалитет
Међународни дани животне средине	3	1	5	1	3	4	2,8	Фоча
Ликовно саборовање	3	5	5	2	4	4	3,8	Фоча
Видовдански успон на Маглић	4	1	5	3	1	5	3,1	Фоча
Фудбал трендс	5	1	4	3	5	5	3,8	Фоча
акција планинара	3	1	4	3	2	2	2,5	Фоча
ципијада	5	1	5	4	2	5	3,6	Фоча
Хајка на вукове	3	1	5	3	1	3	2,6	Фоча
Рафтинг првенство на Ђехотини	5	1	5	3	2	4	3,3	Фоча
Дани боровнице	4	1	4	2	4	4	3,1	Фоча

Од свих антропогених објеката који су идентификовани и валоризовани шири регионални и међународни туристички значај има 37 објеката, где је 25 објекта ширег регионалног, а 12 објеката међународног туристичког значаја. Подједнак број објеката од напред наведеног броја имају општине Вишеград (13 објеката: 5 међународног туристичког значаја и 8 ширег регионалног значаја) и део Босанско-подрињског кантона који припада туристичкој дестинацији Горњег Подриња (13 објеката: 6 међународног туристичког значаја и 7 ширег регионалног значаја), док општина Фоча има 1 објекат међународног туристичког значаја и 10 објеката ширег регионалног значаја.

ЗАКЉУЧАК

Као један од најважнијих типова туристичке дестинације истиче се локална туристичка дестинација којом се може дефинисати и дестинација Горње Подриње. Према начелима туристичке регионализације може се рећи да дестинација Горње Подриње представља целину која је дефинисана независно о административним границама и простире се на подручју пет општина: Фоче, Фоче-Устиколине, Горажда, Новог Горажда и Вишеграда.

Независно о административном уређењу, овај простор представља јединствену туристичку целину са свим природним и антропогеним туристичким вредностима, а окосницу чини река Дрина, која је и најатрактивнија у овом делу горњег тока. Као што је већ раније речено овај простор због повољног географског положаја одувек је био привлачан многим освајачима, што је рузултирало постојањем

Карта 2 . Антропогене туристичке вредности ширег регионалног и међународног туристичког значаја унутар туристичке дестинације Горње Подриње

Map 2. Anthropogenic tourism values of the wider regional and international tourist destination tourist interest within the Upper Drina valley

богатог културно-историјског наслеђа. Управо то културно-историјско наслеђе као и велики број модерних објаката и манифестација представљају предмет интересовања великог броја туриста.

Међутим, методом идентификације, валоризације и рангирања дошло се до резултата туристичке вредности антропогених туристичких мотива, на основу чега се може закључити да велики број истих има шири регионални и међународни туристички значај, што комплементарно са природногеографским мотивима на овом подручју представља солидну основу за развој туризма . Добијени резултати су веома битни, јер се у процесу просторног планирања уважавањем истих, код туристичких мотива који имају регионални и локални туристички значај, у значајној мери могу унапредити поједини конститутивни елементи као и целокупна туристичка вредност туристичких мотива.

ЛИТЕРАТУРА

- Станковић, С. (2000): *Туристичка географија*. Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Магаš, D. (2003): *Management turističke organizacije i destinacije*. Adamić, Rijeka.
- Матић, В. (2009): Туристичка валоризација споменичких вредности северозападне Србије. *Зборник радова II конгреса географа Босне и Херцеговине*, Географско друштво ФБиХ, Сарајево.
- Bieger, T. (1997): *Management von Destinationen und Tourismusorganisationen*. 3. Auflage, Oedenburg.
- Чехајић, Ј. (1987): *Развој туризма у Босни и Херцеговини – географска студија*. Докторска дисертација, Сарајево.
- Попеску, Ј. (2008): *Менаџмент туристичке дестинације*. Универзитет Сингидум, Факултет за туристички и хотелијерски менаџмент, Београд.